

Att ändra utrikespolitisk inriktning

Hur Justsjenkos världsbild ändrade Ukrainas
förhållande till EU.

Thomas Bruno
Julia Sandsten Vikberg

Abstract

Ukrainian foreign policy was under presidents Kravchuk and Kutchma predominantly a game of lip service to European integration combined with a reluctant but steady political co-operation with Russia. When Viktor Yushchenko was brought to power after the Orange Revolution in 2004 the political game changed and real steps towards a deep political and economical integration with Europe were quickly taken as negotiations for an Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Agreement started. This essay brings forward an explanation to what caused this change of course in the Ukrainian Foreign Policy where the belief systems of President Yushchenko and a decision-making process that fundamentally centered on the President comes forward as the main components.

Nyckelord: Utrikespolitik, policybeslut, belief system, Ukraina, Europeiska Unionen, Justsjenko

Antal ord: 9.725

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Frågeställning	2
1.2	Varför är detta viktigt att förstå?	2
2	Analysmodell	4
3	Empiriskt material	8
4	Analys av påverkansfaktorer	9
4.1	Systemfaktorer	9
4.1.1	Politiska faktorer	9
4.1.2	Ekonomiska faktorer	10
4.1.3	Historiska och kulturella faktorer	11
4.2	Statsfaktorer	12
4.2.1	Politiska faktorer	12
4.2.2	Ekonomiska faktorer	13
4.2.3	Historiska och kulturella faktorer	14
4.3	Analys på individnivå.....	15
5	Politisk beslutsprocess	19
6	Teoretiskt resonemang	21
6.1	Det realistiska perspektivet	21
6.2	Det liberala perspektivet.....	23
7	Analys	25
8	Slutsatser	27
9	Referenser	28
9.1	Primärmaterial	28
9.2	Sekundärmaterial.....	29
10	Appendix	33
10.1	Karta	33
10.2	Makroekonomiska data	34
10.3	Tolkningsram	37

Förkortningar

BSEC	Organisationen för ekonomiskt samarbete i Svartahavsområdet
DCFTA	Deep and Comprehensive Free Trade Agreement
EBRD	Europeiska utvecklingsbanken
EIB	Europeiska investeringsbanken
EU	Europeiska Unionen
IMF	Internationella valutafonden
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
OSS	Oberoende Staters Samvälde
WTO	Världshandelsorganisationen

1 Inledning

I samband med EU:s ministerrådsmöte med utrikesministrarna i Vilnius i november 2013 var det tänkt att Ukraina skulle skriva under ett politiskt associationsavtal och ett omfattande frihandelsavtal (DCFTA) med EU. Bara ett par dagar innan detta möte fattade dock Ukrainas president och parlament en serie beslut som omöjliggjorde undertecknandet av dessa avtal. Istället aviserade president Janukovitj en ambition om att ingå ett frihandelsavtal med de forna Sovjetstaterna Ryssland, Vitryssland, Kazakstan och Armenien.

Som svar på detta mobiliserades flera hundra tusen människor i fredliga demonstrationer på Maidan, Självständighetstorget, i Kiev till stöd för ett Ukrainskt EU-medlemskap och i protest mot en tillbakagång i demokratiseringen av Ukraina. Den 30 november möttes demonstranterna av den paramilitära polisstyrkan Berkut som med våld och arresteringar av såväl demonstranter som journalister försökte bryta upp demonstrationerna. Resultatet blev en ökad politisk polarisering av det Ukrainska samhället och demonstrationerna växte i omfattning, spred sig till fler städer i främst västra och norra Ukraina och fick omfattande internationellt stöd, bland annat genom att EU:s *high representative* Lady Catherine Ashton ställde sig i demonstrationernas främsta led i samband med ett besök i Kiev. Demonstrationerna har pågått i flera veckor och trots ett flertal våldsamma konfrontationer, kallt vinterväder och julfiranden har inte demonstrationsviljan hos den ukrainska befolkningen avtagit.

Att stora folkmassor trotsar både väder och våldsamma polisstyrkor för att visa sitt missnöje med en utrikespolitisk omsvängning är en anomali. Normalt sett förväntar vi oss inte att utrikespolitiska policybeslut leder till denna typ av brett folkligt engagemang. För att förstå vad som ligger bakom detta behöver vi en bättre förståelse för det ukrainska politiska klimatet och den tidigare mycket kraftiga omsvängning i utrikespolitiken som den tidigare presidenten Viktor Justsjenko vidtog då han beslutade att inleda förhandlingar med EU om ovan nämnda avtal.

1.1 Frågeställning

Vi ska i den här uppsatsen försöka förklara vad som låg bakom den förändring i Ukrainas utrikespolitik som förhandlingarna om associationsavtal och DCFTA innebar. Vi ställer oss frågan *Hur kan vi förstå Justsjenkos beslut att inleda förhandlingar om ett associationsavtal och DCFTA?*. Vi kommer visa att det i ljuset av en normerad kortsiktighet i Ukrainisk politik, historiska band till Ryssland och ekonomiska förutsättningar inte var den intuitivt mest troliga inriktningen för Ukrainas utrikespolitik.

1.2 Varför är detta viktigt att förstå?

Ukraina är efter Ryssland den näst mest befolkningsrika av de före detta Sovjetstaterna med en befolkning på drygt 46 miljoner och en historiskt sett viktig del av det ryska väldet. Enligt Nestorskrönikan (Gerner 2011, s. 61) var det i Kiev som den ryska nationen bildades år 862 e.Kr. och fram till Moskvastatens lyckade uppror mot mongolerna var det Kiev som var huvudort för den ryska nationen. En mycket stor del av Ukrainas befolkning är etniska ryssar och har ryska som modersmål, även om ukrainska är det officiella språket. Under både det ryska imperiets dagar och Sovjetrepubliken var Ukrainas bördiga jordar av mycket stor betydelse för det ryska folkets försörjning och under Sovjettiden förlades en betydande del av den sovjetiska industriapparaten till Ukraina. Ukrainas strategiska läge (se karta i appendix 10.1) på gränsen mellan Ryssland och Europa, vid Svarta Havets norra strand, gör landet även geopolitiskt mycket viktigt.

Det är sålunda en betydande marknad med en stor kapacitet inom jordbruk och tung basindustri som gjort ett val att söka sig bort från sina historiska rötter och i ett brott mot en stor del av befolkningens nationalidentitet inlett förhandlingar om politisk och ekonomisk integration med Väst- och Centraleuropa. Ukraina var också först ut av de forna Sovjetrepublikerna att tydligt ta ställning för en djupare integration med västvärlden och som en av grundarna av OSS¹ också en tydlig avvikare från linjen att behålla ett nära samarbete med de övriga forna sovjetstaterna

Genom att skapa en bättre förståelse för vilka faktorer som var avgörande för Justsjenkos beslut och hur han uppfattade faktorerna kan vi skapa en allmänt

¹ Oberoende Staters Samväldet bildades i december 1991 av ledarna för sovjetrepublikerna Ryssland, Ukraina och Vitryssland för att reglera samverkan mellan staterna i spåren av Sovjetunionens upplösning. Förutom de tre baltiska staterna anslöt sig alla forna sovjetrepubliker till OSS inom två år (Nationalencyklopedin, OSS)

bättre förståelse för Ukrainas komplicerade och ofta skiftande utrikespolitik. Vi får också en bättre möjlighet att förstå beslutsprocesser och påverkansfaktorer i andra stater som, likt Ukraina, blivit självständiga från ett imperium men som ändå står under kraftigt inflytande från en dominerande stormakt. Det ger oss dessutom en bättre möjlighet att förstå vad som ligger till grund för den senaste tidens diametrala omsvängning som president Janukovitj aviserat.

2 Analysmodell

I studier av utrikespolitik har de klassiska systemfokuserade teorierna i Internationella Relationer, med realism och liberalism som dominerande perspektiv, varit grundläggande för analyser av utrikespolitiskt beslutsfattande. Men i modern tid har dessa perspektiv ersatts och forskare inspireras idag av ett flertal nyare teorier för utrikespolitiskt beslutsfattande utvecklade av forskare som fokuserar på individernas roll vid beslutet, däribland Richard C. Snyder, R Jervis, M. Hollis och S. Smith (Gustavsson-Tallberg 2009, s.270).

Dessa författare menar att nyckeln till att förstå utrikespolitik, och inte bara beskriva, är att analysera beslutsprocessen utifrån de individer som fattat beslutet. Som Jervis formulerar i första kapitlet till sin bok *Perception and Misperception in international politics*:

The 'why' questions cannot be answered without analysis of decisionmaking(Jervis 1976, s. 13)

Filosofie doktor Jakob Gustavsson stödjer i sin bok *The politics of foreign policy change* deras uppfattning och hävdar att strukturella förhållanden inte själva kan påverka en stats utrikespolitiska beslutsfattande. Staten är inte en tom låda som agerar automatiskt, det är beslutsfattare inom staten som tolkar och agerar för att generera ett beslut (Gustavsson 1998. s. 22-23).

Vi har med denna uppsats velat förklara Ukrainas förändring i utrikespolitiken då de inledde förhandlingar om ett associationsavtal och DCFTA med EU. Vi har sökt förstå vad som stod bakom Justsjenkos beslut att förändra Ukrainas hållning till EU respektive Ryssland. För att förklara utrikespolitiska förändringar finns det en rad olika modeller att välja bland. Många är dessvärre bristfälliga för att analysera vårt fall då vi anser det viktigt att analysera beslutsfattaren, Viktor Justsjenko, för att skapa förståelse. Vi kommer nedan att kortfattat presentera olika modeller för politiskt beslutsfattande och politiska förändringar, samt klargöra varför vi inte har valt att använda oss av dessa i vår analys.

Den mest kända modellen för politiskt beslutsfattande är den rationella modellen, mycket väl använd inom mikroekonomi, som antar att beslutsfattaren är en rationell varelse som baserar sitt beslut på vad som maximerar dess egna intressen (Hollis-Smith 1990, s.120). Denna modell kan vara användbar när man inte har tid eller material för att närmre analysera en beslutsfattare. Då vi har hittat en mängd material att använda för vår analys har vi inget behov av denna förenkling. Modellen har även blivit utsatt för en mängd kritik av statsvetare som anser att det är orealistisk att anta att beslutsfattare alltid tänker rationellt (Hollis-Smith 1990, s. 138), kritik som vi ställer oss bakom.

Den byråkratiska modellen ser, till skillnad från den rationella modellen, inte staten som en enhetlig aktör, utan bestående av flera byråkratier som tävlar mot

varandra för att forma politiken efter sina egna intressen (Hollis-Smith 1990, s. 146-149). Detta fokus på olika byråkratier blir aningen irrelevant i vårt fall då vi är övertygade om att det är Justsjenko som stod bakom beslutet, vilket kommer diskuteras under avsnittet om beslutsprocessen, och vill därför fokusera på en analys av honom som beslutsfattare.

Gustavsson har i sin bok studerat sex modeller för utrikespolitiska förändringar som han delar in i tre kategorier som han kallar *checklist models*, *structural constraints models* och *cyclical models*. "The checklist models" innebär kort sagt att individer, byråkrati, nationell och internationella faktorer är oberoende variabler som påverkar beslutsprocessen och leder till ett visst beslut. Denna modell ger ett brett perspektiv på flera potentiella bakomliggande faktorer. Dessvärre missar denna modell att beslut i utrikespolitiken fattas av individer. Individer bör därför vara en mellanliggande variabel i beslutsprocessen och inte en oberoende.

"The structural constraints modell" är fokuserad på att förklara faktorer som stabiliserar politiken och förhindrar förändringar. Detta fokus gör att många faktorer som kan orsaka förändringar glöms bort och därmed lyckas modellen inte förklara alla fall av förändringar, inklusive vårt fall.

"The cyclical models" bygger på att studera långa tidsperioder för att upptäcka mönster på vad som lett förändringar i politiken tidigare. Historia kan vara viktigt för att förstå nutida agerande, men det finns andra faktorer som är minst lika viktiga att studera. Denna modell är även mycket komplex och kräver mycket tid och material.

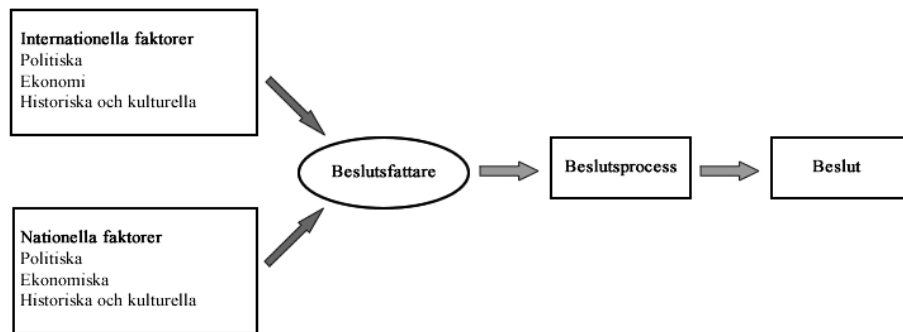
Gustavsson (1998) presenterar en egen modell för analys av utrikespolitiskt beslutsfattande som placerar individen i centrum och visar att det är individens tolkningar av olika bakomliggande faktorer som avgör beslutet. Individens påverkan på beslutet är än viktigare i stater där stor makt koncentreras till ledaren – vilket stämmer väl överens med Ukrainas politiska system. Vi har inspirerats av Gustavssons modell till vår analys då vi håller med om att individens tolkningar är betydande för beslutsfattandet och har funnit hans modell särskilt applicerbar på vårt fall. Dock har vi valt att justera modellen för att anpassa den till vårt fall samt de begränsningar vi haft att rätta oss efter gällande uppsatsens omfång. Nedan följer en presentation av vår analysmodell, där vi även kommer att redogöra för de justeringar vi utfört.

Modellen delar upp proceduren i utrikespolitiskt beslutsfattande i tre steg. Steg ett utgörs av bakomliggande faktorer. Dessa delas upp de två kategorierna internationella och nationella faktorer. I Gustavssons modell delas dessa kategorier sedan upp i underkategorierna politik och ekonomi. Här har vi valt att utöka underkategorierna till att även innefatta historia och kultur. Detta gör vi då vi har funnit att dessa faktorer haft stor betydelse för beslutsprocessen i vårt fall och en analys av dessa faktorer har varit nödvändig. Vår modell innehåller därmed de tre underkategorierna politik, ekonomi samt historia och kultur.

Vi har definierat politik och ekonomi på samma sätt som Gustavsson. Politik på internationell nivå påminner om ett realistiskt perspektiv med fokus på maktrelationer och militär makt medan man inom nationell politik tittar på stöd från väljare, politiska partier samt andra samhällsaktörer som påverkar

utrikespolitiken. Den internationella ekonomin utgörs av internationella transaktioner och institutioner, den nationella av den ekonomiska utvecklingen samt relationer mellan stat och arbetsmarknadsparter. Till de kulturella faktorerna har vi framför allt sett till de kulturella skiljelinjerna mellan Öst och Väst² på internationell nivå, de inhemska språkskillnaderna och nationalidentiteter på nationell nivå. Som historiska faktorer har vi på både nationell och internationell nivå bland annat tittat på länders ursprung, splittringar, konflikter och övriga historiska händelser som påverkat utrikespolitiken under den aktuella perioden.

Dessa faktorer leder inte själva till ett beslut, utan måste passera nästa steg i beslutproceduren som utgörs av den individuella beslutsfattaren. Denna individ tolkar de ovan nämnda bakomliggande faktorerna och influeras av dessa i sitt arbete med de utrikespolitiska besluten. På så vis är individens tolkande betydande för beslutsprocessen. Hur många individer som påverkar beslutet och bör analyseras varierar från fall till fall, men bör begränsas till de fåtal som har haft mest inverkan för beslutsprocessen. Annat vore alltför tids- och resurskrävande, som Gustavsson konstaterar, och troligen även irrelevant.

För att bilda en uppfattning över hur beslutsfattaren har tänkt och handlat vid ett beslut analyseras individen genom kognitiv teoribildning. Det finns olika modeller inom kognitiv teoribildning men vi har använt oss av A. L. Georges konstruktion för operationell kod, vilket är en av de vanligaste. Genom operationell kod identifieras individens grundläggande värderingar och föreställningar (Jönsson 1982, s. 10-11).

Det sista steget i proceduren är beslutsprocessen där individerna, vilka har påverkats av olika faktorer och förändrat sina tankar och värderingar, arbetar inom de institutionella strukturerna för att frambringa det slutgiltiga beslutet. Gustavsson har använt sig av Charles Hermanns kategorisering av utrikespolitisk förändring och delar upp beslutet i anpassningsförändring, programförändring, problem/mål förändring och internationell orientering. Vi har valt att avvika från

² I uppsatsen använder vi begreppen Öst och Väst, med versaler, för att beteckna de kulturella sfärer som utgörs av den Euroasisk-Bysantinska idé- och kulturhistoriska sfär som den ryska nationen är del av respektive den Romerskt-Europeiska idé- och kulturhistoriska sfär som vanligen benämns "Europa". Benämningarna öst och väst, med gemener, betecknar väderstrecksbaserade riktningar.

denna kategorisering på grund av vår uppsats begränsade omfattning. Vi har istället velat fokusera på att redogöra för det vi anser mer relevant för att skildra just vårt fall. Av samma anledning har vi raderat de återkopplande pilarna Gustavssons modell visar. Dessa pilar anvisar att beslutet kan påverka på de bakomliggande faktorerna vilket upprepar hela proceduren. Vi har i vår uppsats valt att analysera endast en policyförändring och därför blir återkopplingen överflödigt. Vidare forskning, framför allt kring Janukovitjs politik, kan däremot ha god användning för detta steg.

Gällande Europeiska Unionen och hur denna ska betraktas så är vi medvetna om att de olika teoretiska perspektiven har olika syn på vad EU är för typ av aktör. Vi har valt att genomgående betrakta EU som en enhetlig aktör i den internationella politiken och att se EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik som en egen agenda, skild från de enskilda staternas utrikes- och säkerhetspolitik men normerande för de enskilda staternas politik. Ett alternativ hade varit att betrakta EU:s utrikes- och säkerhetspolitik som summan eller genomsnittet av de ingående staternas politik, vilket hade rimmat bättre med ett realistiskt perspektiv där staterna är suveräna aktörer. Dock hade ett sådant perspektiv inte varit rättvisande i relation till hur GUSP är uppbyggt och givit en felaktig bild av EU:s roll och aktörsegenskaper.

3 Empiriskt material

Då uppsatsen är en litteraturstudie består vårt underlag inte av egna undersökningar utan vi har analyserat redan befintlig material och forskning inom området. Vi har främst använt oss av sekundärkällor med undantag från tal, uttalanden och artiklar av Justsjenko samt utdrag från Ukrainas konstitution då vi analyserat beslutsprocessen. Vår strävan var att få tillgång till primärmaterial avseende det för vår studie relevanta beslutsfattandet från den Svenska ambassaden i Ukraina. Dessvärre blev våra försök till få tag på detta resultatlöst då vårt ärende fortfarande ligger i beredning på Utrikesdepartementet. Våra sekundärkällor är i form av statistik, rapporter, vetenskaplig litteratur och artiklar samt nyhetsartiklar och journalistiskt material.

Rapporter och statistik har vi hämtat från EU, IMF, WTO och State Statistic Service of Ukraine för att analysera det ekonomiska och politiska klimatet. Den vetenskapliga litteraturen baseras på artiklar, böcker och uppsatser skrivna av forskare inom området vilket har gett oss en grund för att beskriva ukrainsk, europeisk och internationell politik, ekonomi, kultur samt historia. I urvalet av material har vi eftersträvat att använda och givit prioritet åt material från renomméerade och frekvent refererade forskare. Vi har även använt oss av nyhetsartiklar och journalistiskt material från ukrainska och internationella nyhetsbyråer för att få nyhetsflödets beskrivning av situationen och miljön då Justsjenko inledde förhandlingarna om ett associationsavtal med EU. Av det ukrainska nyhetsmaterialet har vårt urval – på grund av begränsningar i språkkunskaper – begränsats till engelskspråkiga media, vilka ofta är uttalat västorienterade.

4 Analys av påverkansfaktorer

4.1 Systemfaktorer

I följande avsnitt kommer vi redogöra för de faktorer i det internationella systemet och den regionala historiken som påverkar och begränsar Ukrainas utrikespolitik.

4.1.1 Politiska faktorer

Det internationella systemet kan förstås antingen ur ett globalt eller ett regionalt perspektiv (Mearsheimer 2001, s. 37). Ur det globala perspektivet framstår världen i början av 2000-talet, efter Sovjetunionens fall och det kalla krigets slut, som unipolärt. USA är den enda kvarvarande supermakten, trots Kinas och EU:s framväxt som ekonomiska stormakter samt utmaningarna från ekonomiskt allt starkare länder som Ryssland, Indien och Brasilien. Den amerikanska dominansen gällande såväl ekonomi som militär, forskning och utveckling samt idéutveckling är oöverträffad. Dock är USA i en relativ nedgång och någon hegemonisk position har man inte kunnat inta.

I det regionala perspektivet ser situationen dock annorlunda ut. Ukrainas geografiska läge placerar dem i östra Europa med direkt anslutning till Ryssland och Svarta Havet och en närhet till både Centralasien och mellanöstern. Ryssland framstår som en potentiell regional hegemon (Mearsheimer 2001, s. 37-39, Larrabee 2006, s. 106) med sin stora ekonomi, omfattande militära kapacitet och mycket kraftiga kulturella och sociala dominans över de övriga regionala makterna. Dock utmanas Rysslands position som hegemon i östra Europa av EU:s utvidgning som främst utmanar Rysslands position på de ekonomiska och idémässiga områdena. Även Turkiets ekonomiska uppgång utgör en motpol mot den ryska ekonomins dominans över området kring Svarta Havet men militärt och idémässigt förefaller Turkiet inte ha någon större påverkan på maktbalansen i regionen. USA:s unipolära ställning i det globala perspektivet står inte alls att finna i det regionala. Beroendet av USA som handelspartner är förhållandevis litet och militärt utgör inte USA någon större maktfaktor i östra Europa.

Transnationella aktörer som NATO och OSS har visst inflytande på det säkerhetspolitiska läget i regionen. Många av de forna medlemmarna i Warszawapakten samt forna sovjetrepublikerna i Baltikum är med i NATO medan resterande forna sovjetrepubliker, med undantag av Georgien, är medlemmar i OSS. OSS är dock en väldigt svag organisation och spelar ingen reell säkerhetspolitisk roll.

4.1.2 Ekonomiska faktorer

Sedan 90-talet har Ukraina blivit medlem i ett flertal ekonomiska organisationer som har öppnat upp deras ekonomiska marknad för omvärlden och till deras samarbetspartners räknas både Europa och forna sovjetiska länder samt internationella organisationer. Deras internationella ekonomiska samarbete innefattar främst deras medlemskap i IMF, WTO samt Världsbanken. Som medlem i IMF godkänner de att sin ekonomiska och finansiella politik granskas av det internationella samfundet. De är även skyldiga att föra en politik som ger en stabil ekonomisk tillväxt och prisstabilitet samt förse IMF med ekonomiska uppgifter. Med detta i grund var deras första steg i samarbetet att upprätta och implementera stora ekonomiska program i Ukraina (Edilberto – Legeida 2002 s. 1). Den ekonomiska krisen i Ryssland 1998 påverkade även Ukraina med följden att de gick med på att införa stora ekonomiska reformer för att IMF skulle bidra dem med ett treårigt lån på ca \$2,2 miljarder (Edilberto – Legeida 2002 s. 3). Ukraina har sedan dess fortsatt att låna av IMF och var 2010 organisationens tredje största låntagare (Interfax 2010).

Ukraina har varit medlem i WTO sedan den 16 maj 2008. Ukraina sökte medlemskap redan 1993 men anslutningsprocessen avstannade i 15 år. Ansökan om medlemskapet var en aspiration för Ukraina att reformera landets handelspolitik och öppna deras inhemska marknad för omvärlden. EU:s krav på deras medlemsländer sammanfaller med WTO:s krav, därmed ger ett medlemskap i WTO en ökad integration med EU och är ett steg i riktning mot ett framtida medlemskap (Khoroshkovsky 2004, s. 19) Världsbanken samarbetar med Ukraina i deras utveckling till en marknadsekonomi (WTO 1.2012) och arbetar tillsammans med regeringen, Ukrainas nationalbank och andra finansiella institutioner för att stärka regeringens politiska roll i de finansiella sektorerna (WTO 2).

Trots att Ukraina inte är medlem i EU har de sedan länge samarbetat med EBRD och EIB. EBRD:s samarbete med Ukraina strävar efter öppna banksystemen, modernisera infrastrukturen samt verka för en hållbar och effektiv energianvändning (EBRD 2013). Efter den orangea revolutionen fick landets investeringsklimat en hög prioritet av den Ukrainska regeringen och de implementerade flera lagar för att bidra till en ökning utländska investeringar i landet (EBRD 2011. s. 6). EIB finansierar projekt som gynnar både Ukraina och EU i transport, energi, telefonikommunikation och infrastruktur och har under perioden 2007-2013 finansierat 3,7 miljarder EUR av detta (Ondrejčička, 2011).

Ukrainas ekonomiska samarbete österut vilar framför allt på deras medlemskap i organisationerna OSS och BSEC som de var med och grundade tillsammans med andra forna Sovjetstater. I BSEC samarbetar de med länder i Svarta havet regionen, bland annat Ryssland, med allt från ekonomi, handel och sjukvård (BSEC). Ukraina har sedan OSS uppkomst varit kritiska till att låta organisationen ha auktoritet över dem och insisterade därför på de bara ska vara bundna till de beslut de själva väljer att signera (D'Anieri 1999, s. 141-142). Den kyliga relationen mellan Ukraina och OSS var oförändrad till och med 2003 då Kutjma blev vald till ledare av OSS-rådet och ville driva fram en utvecklingen av

OSS till ett frihandelsområde samt ökade sitt samarbete med OSS-stater. Men relationen svalnade igen då Justsjenko valdes till ny president och hans strävan mot att integrera landet med EU gjorde honom ovillig att skriva på något avtal som skulle kunna sätta käppar i hjulet för ett EU-medlemskap (Shoemaker 2012, s. 176).

Efter en överblick över Ukrainas ekonomiska samarbeten kan man konstatera att Ukrainas ekonomiska samarbete sträcker sig både åt Öst och Väst, men med ett övertag mot Europiska organisationer samt internationella som arbetar med att utveckla landets marknadsekonomi. Ukrainas samarbetsgrad med de olika organisationerna har gått upp och ner i styrka sedan dess begynnelse, men Ukrainas främsta lånetagare då förhandlingarna med EU inleddes var europeiska och internationella banker.

4.1.3 Historiska och kulturella faktorer

Östra Europa har sedan senmedeltiden präglats av spänningen mellan det moderna Europa och den ryska nationens framväxt. Rysslands utveckling uppfattas och beskrivs ofta som långsam, trög och barbarisk i relation till den europeiska (Gerner 2011, s. 25, 35-36), med ständiga misslyckanden. Samtidigt är den ryska civilisationen en del av den europeiska med rötter i den grekiska och latinska antiken och den ryska nationen har betraktat sig som en arvtagare till det bysantinska riket (a.a. s. 25, 70). Konfliktlinjen mellan Europas katolska och protestantiska Väst och Europas ortodoxa Öst har skurit genom regionen (a.a. s. 36) och detta har präglat utvecklingen för folken som bott där i sådan utsträckning att regionen på polska benämns med ett ord som har konnotationen ”där civilisationen slutar” (Thörnquist-Plewa 2006, s. 9).

Krigen har varit otaliga och staternas gränser ritats om än fler gånger. Några av de mest notabla skeendena som än idag sätter sin prägel på östra Europa är mongolväldets tillbakagång, delningarna av Polen, utbredningen och sammanbrottet av det Habsburgska imperiet, den nazi-kommunistiska kampen på 1930- och 40-talen samt Sovjetväldets utbredning och sammanbrott. Utav historiska stormakters utbredning och tillbakagång är det fem som har en bestående påverkan på regionen; Mongolväldet, Ryssland, Polen, Tyskland och det Habsburgska imperiet. Av dessa spelar Ryssland och Polen-Tyskland än idag betydande roll för maktbalansen i regionen.

Regionen är också ett gränsland mellan Öst och Väst i så mån att flera av staterna omfattar flera olika nationaliteter (Brozowska 2006 s. 17-18, Wilson 2005, s. 33-36, Bukkvoll 1997, s. 25). Detta skapar interna spänningar inom staterna och en grogrund för nationalistisk protektionism från större makter som kan se sig nödgade att ingripa i interna dispyter till en nationell minoritets försvar.

4.2 Statsfaktorer

Ukrainas politik påverkas av många olika faktorer. Nedan kommer vi belysa de politiska, ekonomiska, historiska och kulturella faktorer som påverkat beslutet att söka en fördjupad politisk-ekonomisk integration med EU.

4.2.1 Politiska faktorer

Ukraina är en republik och har ett semi-presidentiellt system, vilket innebär att en president har dominerande makt över de viktigaste politiska områdena men inte fullständig. I Ukrainas fall innebär att utöver presidenten har även premiärministern vissa befogenheter, samt att presidenten inte har direkt makt till att upplösa parlamentet. Men denne har ändå en betydande makt över politiska beslut och har rätt till att utse ministrar, inklusive premiärministern (Gallina 2011, s. 4). Efter den orangea revolutionen, då Justsjenko blev vald till president, ändrades det politiska systemet till parlament-presidentiellt, vilket gav mer makt till primärministern och parlamentet. Parlamentet fick nu rätt till att utse ministrar fast presidenten utsåg fortfarande de viktigaste posterna som t.ex. utrikesministern och försvarsministern, vilket gav denne fortsatt stor makt över utrikespolitiken (D'Anieri 2003, s. 86). Det nya systemet varade bara i fyra år tills konstitutionsdomstolen bedömde att systemet bröt mot landets konstitution och beslutade att återinföra det gamla systemet 2010.

Oavsett semi-presidentiellt eller parlament-presidentiellt system har presidenten betydande makt. Omkring sig har presidenten en elit som kallas för ”Party of power” och denna elit, tillsammans med presidenten, har en dominerande makt de verkställande organen (Gallina 2011, s.3). Eliten kännetecknas av ett *rent-seeking*³ beteende (Dimitrova 2013, s. 664) där de eftersträvar politisk makt, vilket – i kombination med omfattande korruption - bidrar till ökad egen rikedom (Dimitrova 2013, s. 663). Effekten av detta blir att eliternas intressen avgör politiska beslut oberoende på vilka kort- och långsiktiga konsekvenser detta ger för samhället (Gallina 2011, s. 4-5).

De politiska partierna i Ukraina har inte djupa sociala rötter eller representerar en speciell samhällsklass, vilket ofta är fallet för partier i västländer (Bader 2010, s. 80). Ideologi har ingen betydande roll utan många olika partier delar faktiskt samma ideologi (Bader 2010, s. 75). Partierna är svåra att placera på en vänster/höger skala och det är svårt att klassificera dem som konservativa eller progressiva (Bader 2010, s. 80). Det är eliterna kring presidenten som bildar och upplöser partier efter deras egna intressen, vilket gör att partierna är mycket ostabila och oidentifierade (Bader 2010, s. 82). Inför de senaste parlamentsvalen

³ Rent-seeking ska i det här sammanhanget uppfattas som ett beteende där man söker maximera egennyttan genom en kombination av politisk och ekonomisk makt.

har partierna mer eller mindre kunnat delas upp i två block. Det enda blocket utgörs av partier som är för Väst och EU och som förespråkar en liberal och nationalistisk ideologi. Justsjenkos "Our Ukraine" tillhör dessa. Motståndare till detta block är rysk-orienterade och Europa-skeptiska, anti-liberala partier som "the Communist Party of Ukraine" och Janukovitjs medlemsparti "Party of Regions" (Umland 2011). Ukrainas väljares partival styrs av inställning till såväl plånboksfrågor som relationerna till Ryssland respektive Europa (Kubicek 2000, s. 281-282).

Enligt The Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation (DIF) gjordes en opinionsundersökning år 2006, året innan förhandlingarna med EU inleddes, över huruvida befolkning tycker att Ukraina ska gå med i EU eller ej. 43.7% svarade ja på denna fråga, 35.9% nej och 20.4% svårt att säga. En övervägande del av befolkningen ville enligt denna undersökning alltså integrera sig med EU år 2006 DIF. Flera andra undersökningar stödjer antagandet att en större del av Ukrainas befolkning är för ett EU-medlemskap (Razumkov Center).

4.2.2 Ekonomiska faktorer

Ukrainas ekonomi har sedan Sovjetunionens sammanbrott präglats av transformationen från en misslyckad planekonomi till en marknadsekonomi. Det har inneburit en hel del turbulens och många nödvändiga ekonomiska reformer har fördröjts eller förhindrats genom den omfattande korruptionen och ett ineffektivt politiskt beslutsfattande. Huvudsakligen dominerar tjänstesektorn med ca 52 % av BNP (CIA, Ukraine) men Ukraina har en mycket stor industriell sektor, främst inom tung industri inom metallurgi. Ukrainas omfattande naturtillgångar i form av kol och järn samt en förhållandevis god utbildningsnivå bidrar till gynnsamma förutsättningar för denna typ av industri. Stålrör av olika slag tillhör landets främsta exportprodukter och den ryska olje- och gasindustrin tillhör de främsta köparna.

Ukraina har också ett mycket omfattande jordbruk som svarar för ca 9 % av BNP. Landets synnerligt bördiga jord lämpar sig mycket väl för spannmål, rotfrukter och grönsaker, vilka också är de främsta jordbruksprodukterna.

Under perioden 2006 – 2008 växte Ukrainas ekonomi kraftigt. 2006 och 2007 låg tillväxten i reell BNP på strax över 7 % årligen (IMF 2008, s. 4). Ukrainas tillväxt var under dessa år bättre än den inom EU men något sämre än genomsnittet för OSS-länderna. Under 2008 mattades ekonomin av något men tillväxten var ändå strax över 5 % i reell BNP (IMF 2008, s. 68), trots den starka ekonomiska oron i omvärlden. Den finansiella krisen i USA och Europa drabbade inte Ukrainas ekonomi förrän under början av 2009 då efterfrågan på ukrainska stålprodukter föll kraftigt, liksom världsmarknadspriserna på järn och stål (Connolly 2011, s. 550).

Under perioden kategoriseras Ukrainas utrikeshandel av ett påtagligt handelsunderskott mot både EU-området och mot övriga OSS-området. Främst är det den mycket omfattande importen och transitverksamheten av gas från Ryssland som orsakar detta och ett kraftigt utflöde av kapital ur landet (Gnedina-

Sleptsova 2012, s. 11). Samtidigt ökar, under perioden 2004-2008, andelen av Ukrainas export som går mot OSS-länderna från ca 25 % till 35 % med en toppnotering just 2007 på 37 % av den totala exporten (se appendix 10:2). Andelen av exporten som går mot EU-området sjönk under samma period från 34 % till 27 %. Omfördelningen av exporten kan till stor del förklaras av den ökade investeringstakten i den ryska industrin under perioden men också av ett minskat intresse från EU-länderna att köpa ukrainska produkter baserad på den politiska oro som präglade Justsjenkos tid som president (Connolly 2011, s. 548).

Strukturellt är exporten tydligt dominerad av den metallurgiska sektorn som står för 40 % av den totala exporten (IMF 2008, s. 68). Beroendet av global och regional efterfrågan på stål och stålprodukter för den ukrainska ekonomin demonstrerades tydligt när världsmarknaden gick ned kraftigt under andra halvan av 2008. Intäkterna från exporten sjönk då som en sten och totalt minskade exporten med lite mer än 40 % från 2008 till 2009 (se appendix 10.2). Behovet av en kraftig diversifiering av Ukrainas industriella sektorer för att minska beroendet av efterfrågan på en specifik varukategori är stort men svårt att åstadkomma på grund av låg investeringsnivå på forskning och utveckling och en mycket hård konkurrens från de mer utvecklade ekonomierna i EU.

Sammantaget är bilden av Ukrainas ekonomiska förutsättningar vid den för studien relevanta tiden ganska besvärlig. Trots en kraftig reell tillväxt i ekonomin lider man av svag inhemsk efterfrågan och ett kraftigt handelsunderskott resulterande i kraftigt utflöde av kapital. Behoven av ekonomiska reformer är vid tiden omfattande samtidigt som det politiska utrymmet för att vidta dem är begränsat.

4.2.3 Historiska och kulturella faktorer

Ukrainas historia präglar det moderna ukrainska samhället på ett mycket påtagligt sätt. Ukrainas historia i relation till Rysslands kan jämföras med Finlands i relation till Sveriges. Stora delar av den ukrainska historien och kulturen är gemensam med Rysslands då Ukraina – och framför allt Kiev – är en central komponent i den ryska nationens framväxt (Gerner 2011, s. 19, 52, Wilson 2005 s. 25-26) och Ukraina som stat med sina nuvarande gränser är en ny företeelse sedan 1991. Tidigare versioner av statsbildning med huvudsakligen samma gränser förekom 1648 till 1785 (Wilson 2005, s. 33) och såväl kosackernas som hetmanernas självständiga statsbildningar (Wilson 2005, s. 35) har legat till grund för idén om Ukraina som en statsbildning skiljd från Ryssland.

Flera delar i den gemensamma rysk-ukrainska historien påverkar den ukrainska statens politik. Det kanske mest påtagliga för den utomstående betraktaren är den ryska flottbasen i Sevastopol där nästan hela den ryska Svarta HavsfloTTan ligger stationerad. Flottbasen är långt mycket äldre än Krimhalvöns tillhörighet till Ukraina. Först 1954 gavs Krim till den Ukrainska Sovjetrepubliken från den Ryska Sovjetrepubliken (Nationalencyklopedin 2013, ”Krim”). Mindre iögonfallande men väl så viktigt för förståelsen för det moderna Ukrainas politik är dess långa historia av nationalidentitetsmässig samhörighet med Ryssland.

Ukraina betraktas, både i många ukrainares och de flesta ryssars ögon, som ”Lillryssland” (Gerner 2011, s. 81) eller ”det andra Ryssland”. Invånare och politiker i både Ukraina och Ryssland betraktar Ukraina som en tvilling till Ryssland samtidigt som en överväldigande majoritet av invånarna i Ukraina anser att landet ska vara självständigt från Ryssland (Bukkvoll 1997, s. 26, Wilson 2005, s.31).

I samband med Sovjetunionens fall byggde Ukrainska intellektuella vidare på Samuel Huntingtons tes om att en civilisatorisk skiljelinje går genom området där Ukraina ligger – men de flyttade linjen till samma gräns som grekerna en gång drog för Europas utbredning, floden Don (Gerner 2011, s. 83). Det skapade en bild av att Ukrainas historia och kultur är europeisk – inte rysk – som framför allt tilltalade västorienterade ukrainare och europeiska politiker men som inte gått hem i Ryssland där man alltså ser Ukraina som en del av Ryssland (Marson 2009, Motyl 2013).

Ryssland och Ukraina delar också kulturell bas och den ryska nationalskalden Gogol har ukrainskt påbrå och fyller samma roll som nationalsymbol under namnet Hohol i Ukraina (Gerner 2011, s. 48-49). En stor del av Ukrainas befolkning tillhör dessutom den Rysk-ortodoxa kyrkan med metropoliten i Moskva som kyrkligt överhuvud.

Som kontrast till den långa och nära relationen till Ryssland så har också stora delar av Ukraina en gemensam historia med Polen och Ungern. Under 1400- till 1700-talen hörde de nordliga och västra delarna av Ukraina till det polsk-litauiska väldet och den katolska kyrkan fick då stort inflytande (Wilson 2005, s. 26). Denna tid har också bidragit till den religiösa och språkliga delningen av Ukraina som avspelas i dagens politiska splittring mellan Öst och Väst. De allra mest västliga delarna var dessutom del av det Habsburgska imperiet under 1800-talet och tog därigenom in många influenser från samtida europeisk kultur. Idag ser vi en situation där Polen och Litauen söker allt mer samarbete med Ukraina för att befästa den historiska samhörigheten och skapa geopolitisk stabilitet i regionen (Larrabee 2006, s. 105)

Sammantaget kan man notera att en stor del av såväl befolkning som politisk elit har en naturlig dragningskraft åt att betrakta Ukraina som en del av den ryska nationen baserat på deras gemensamma historia och kulturella närhet men det finns historiska faktorer som bidrar till en språklig, religiös och kulturell splittring i landet som får politiska konsekvenser. Det har sedan självständigheten funnits en tydlig benägenhet att premiera relationerna till Ryssland framför relationerna till grannländerna i väster.

4.3 Analys på individnivå

I en analys på individnivå försöker man tränga sig in i beslutsfattaren hjärna och förstå dess tankar och agerande gällande utrikespolitiska beslut. För att göra detta studeras individens *belief system* genom kognitiv teoribildning och det finns en rad olika modeller för att göra detta. Modellerna delar på olika sätt in beliefs och

idéer i analysnivåer. Robert Jervis skiljer mellan centrala och perifera beliefs (Jervis, 1976, s. 297-308) medan Judith Goldstein och Robert O. Keohane delar in idéer i världsåskådningar, principiella idéer samt kausala idéer (Goldstein-Keohane 1993, s. 8-11). Alexander L Georges presenterar i en forskningsartikel en operationella kod för att analysera individer som delar in beliefs i två nivåer; filosofiska och instrumentala, där filosofiska beliefs är de grundläggande beliefs om politik, samhället och individers roll och de instrumentala handlar om hur politiska mål ska uppnås. För att analysera individen har George formulerat tio frågor om politik, vars svar ska ge en övergripande bild över beslutfattarens belief system. Vi har i vår uppsats valt att strukturera vår analys av individen utifrån Georges modell en indelning på filosofiska och instrumentala beliefs, men vi kommer inte att använda oss av hans operationella kod konstruktion och därmed inte svara på dessa frågor. Detta på grund av att det vore mycket tidskrävande samt uppta för stort utrymme i vår uppsats. Vi har därför istället valt en mer öppen analys på de både nivåerna där vi kan fokusera på de beliefs som är relevanta för vår undersökning, utan att behöva anpassa oss efter de ramar den operationella koden innebär (George 1969, s. 199-216).

Det första steget i analysen är att identifiera vilka individer som har varit avgörande för beslutet att inleda förhandlingar om ett associationsavtal med EU och därmed bör vara huvudpersoner för vår analys. Antalet individer som man bör analysera vid en beslutsprocess skiljer sig från fall till fall, men då det skulle krävas mycket tid och resurser för att undersöka alla som haft inverkan vid ett beslut bör man begränsa sig till de fåtal som har varit mest avgörande (Gustavsson, 1998, s. 142). Vi har valt att fokusera vår analys på Viktor Justsjenko som satt på presidentposten när förhandlingarna inleddes. Eftersom Ukraina har ett semi-presidentiellt system där presidenten har en dominerande makt och inte behöver bekräftelse från statliga institutioner för att få igenom policys, kan man anta att Justsjenko själv stod bakom detta beslut. Vi har dock inte uteslutit att andra individer kan ha haft en inverkan, utan detta är något som vår analys av beslutsprocessen kommit att besvara (Wolczuk 2004 s. 13). Det material vi har använt oss av för att undersöka Justsjenkos belief system är tal och artiklar skrivna av Justsjenko samt hans egen hemsida, relevanta vetenskapliga uppsatser och tidningsartiklar. Vi kommer nedan i löpande text att redogöra för Justsjenkos filosofiska och instrumentala beliefs, samt bakgrund och händelser i hans liv som kan ha gett upphov till dessa beliefs.

Justsjenko tror starkt på ukrainsk nationalism (Lazarenko 2010) och "The Ukrainophile school". Det är den dominerande skolan i ukrainsk historieskrivning vars grund är en tro på att Ukraina har en självständig historia med rötter i Europa och förnekelse av den ryska identiteten, till skillnad från *Russophile and Sovietophile*. Den ukrainofila skolan ser Ukraina och Ryssland som två helt skilda länder från olika kontinenter. Ryssland är i detta perspektiv ett asiatiskt land medan Ukraina tillhör Europa, med olika historiska ursprung (Kuzio 2006, s.411-413). Justsjenkos övertygelse om att Ukraina är ett europeiskt land och därmed bör leva efter de europeiska värdena är något han upprepande gånger har uttryckt både i skrift och tal. I ett tal till studenter på College of Europe säger han:

I have never entertained any doubts nor ever raised the question as to whether or not Ukraine was in Europe. I was born a European, I was born at the European centre. I am convinced that Ukraine is a European country. Our values were and continue to be European values. (Justsjenko 2006).

Justsjenkos nationalism och tro på den ukrainofila skolan är två grundläggande filosofiska beliefs som ligger till grund för många av hans instrumentella beliefs. Justsjenko är känd för sin deklaration om nationalism och två huvudpunkter i hans valkampanj var just ukrainsk historia och språk. Han stödjer utbredningen av det ukrainska språket i ryskdominerande områden och ställer sig emot oppositionens förslag om införa ryska som ett andra statspråk.

My heart hurts when my native Ukrainian language is treated like now. (Justsjenko 2011)

Kritiker har anklagat honom för att vara för nationalistiskt och anti-rysk (Gallina 2011, s. 9). Dessa filosofiska beliefs är även starkt kopplade till hans starka vilja till att integrera Ukraina med EU, samt avlägsna sig från Ryssland som historiskt vägrat erkänna Ukraina självständighet och än idag motvilligt vill släppa tag om Rysslands "vagga".

Justsjenko var både före och efter valet 2004 mycket tydlig med att han ville integrera Ukraina med EU och strävar efter ett framtida medlemskap i unionen. Han ansåg det vara av Ukrainas ekonomiska intresse att gå med i Europas stora interna marknad men den anledning han främst argumenterar för är att EU skulle bidra till en utveckling av EU-värden som demokrati och frihet i Ukraina (Justsjenko 2013). Han vill sträva efter att öka rätts säkerheten och mediafriheten, garantera fria och rättvisa val samt motverka korruption. I sitt tal till EU-parlamentet efter sin valseger uttalade han:

Ukraine's definitive choice of Europe cannot be denied. Being part of the Atlantic alliance will further strengthen our civil society, rule of law and human rights (Justsjenko 1. 2005)

En annan av Justsjenkos filosofiska beliefs är hans liberala ståndpunkt och tro på kapitalism. Hans strävan efter ett väst-orienterad kapitalistiskt Ukraina kan kopplas till hans västvänliga inställning, men beror troligen även på hans bakgrund som ekonom. Han har en examen i ekonomi och gjorde karriär på Ukrainas centralbank där han blev utsedd till högsta chef 1997 (BBC News 2010). När Yushhchenko blev utsedd till premiärminister av dåvarande president Kutjma införde han stora marknadsreformer som ledde till en markant ökning av landets ekonomiska tillväxt (Åslund 2009, s. 133). Att genomföra reformer för utveckla Ukrainas ekonomiska marknad är instrumentala beliefs för att uppnå kapitalism.

Den ukrainska befolkningen ser Justsjenko som en moralisk politiker, ödmjuk son och familjeman (Narvselius 2007, s. 37). Han växte upp i en vanlig familj med lärarföräldrar och hans pappa var en veteran från andra världskriget som överlevt inspärning i koncentrationsläger (The Institute of The Presidente Viktor

Yushchenko). Justsjenko har varit öppen med detta och delar gärna med sig av sin bakgrund till sina väljare (Justsjenko 2. 2005). Under valkampanjen 2004 tog han ofta med sin fru och barn på tillställningar samt figurerade på många familjebilder (Narvselius 2007, s.46-47). Denna upplevda moraliska och ödmjuka hållning kan vara en ytterligare en anledning till varför han vill stärka EU-värden som mänskliga rättigheter och friheter i Ukraina.

Bland de olika teoretiska perspektiven i internationella relationer är Justsjenkos världssyn mest lik liberalismen som tror på ömsesidigt beroende, samarbete och institutioner mellan aktörer i det internationella systemet. Han betonar ofta vikten av samarbete, konsensus och förhandlingar mellan länder. Han anser att det är viktigt för Ukraina att ha goda relationer med både EU och Ryssland. Hans första besök som nyvald president var till Ryssland för att bygga upp en relation, efter att president Vladimir Putin hade stött hans rival Janukovitj i valkampanjen. Därefter följde ett besök till Georgien, ett tal i EU-parlamentet och i USA:s kongress där han tackade för stöd och uppmuntrade till fortsatt samarbete (Justsjenko, 2013). I talet i EU-parlamentet säger han

Moving closer to Europe does not prevent closer cooperation with Russia (Justsjenko 1. 2005)

Hans tro på samarbete för att uppnå politiska beslut belyser han även i ett tal på 18-års jubileet för Ukrainas självständighet:

I believe in our capacity to jointly reach great goals. (Justsjenko 2009)

5 Politisk beslutsprocess

För att kunna analysera hur olika faktorer spelat in i ett enskilt policybeslut är det nödvändigt med en generell förståelse för hur policybeslut fattas i den givna organisationen. Idealt hade varit att ha en djupt detaljerad kunskap om hur processen sett ut i det enskilda fallet. I brist på möjlighet till sådan detaljerad insikt i den faktiska processen i det specifika fallet har vi tvingats utgå från en hypotetisk bild av den generella beslutsprocessen i den aktuella typen av policyfrågor. Vår bild baseras på en analys av konstitutionella ramverk, faktiska omständigheter och andra forskares analys av beslutsfattandet under aktuellt presidentskap. Vår hypotetiska bild avviker troligen något från den verkliga beslutsprocessen men vi anser att den ändå ger en adekvat grund för att analysera hur olika faktorer spelat in i beslutsfattandet

Ukrainas konstitution gav, under Justsjenkos ämbetsperiod, omfattande möjligheter för presidenten att både initiera och blockera lagstiftning samt att genom dekret och direktiv styra policyutvecklingen (Protsyk 2006, s. 15). Justsjenko hade initialt befogenhet att utse hela regeringen men detta inskränktes senare till att endast omfatta utrikes- och försvarsministrar samt föreslå premiärminister för parlamentets godkännande (Larrabee 2006, s. 95-96). Vilka befogenheter och uppdrag som ministrar och departement har är endast mycket vagt reglerat i den ukrainska konstitutionen, exempelvis saknas angivelser av omfattning av mandat och befogenheter. Enligt konstitutionen ansvarar presidenten endast för administration av utrikespolitiken (Verkhovna Rada 2004, art. 106). Med den ansvarsfördelning som Justsjenko initierade spreds ansvaret dock ut på försvars- och utrikesministrarna samt chefen för nationella säkerhets- och försvarsrådet. Detta ledde till en otydlighet i beslutsfattandet och i kombination med presidentens omfattande dekret- och direktivrätt samt en mycket omfattande presidentiell administration (Larrabee 2006, s. 94-95, Protsyk 2006, s. 16 och 18) kom den faktiska beslutsmakten gällande policyfrågor av alla de slag – men framför allt utrikespolitiska – att koncentreras till presidenten och hans stabs avdelning för utrikesfrågor.

Denna ordning och den omfattande kritik som framförts mot den ger vid handen en bild av beslutsfattandet där såväl initierande av policybeslut som själva beslutsfattandet koncentreras kring Justsjenko. Det är presidenten själv som slutligt avgjort de utrikespolitiska besluten medan utrikesministerns roll varit reducerad till att genomföra den av presidenten fastställda politiken. Det dekret som Justsjenko utfärdade i augusti 2005 där ansvaret för koordineringen av utrikespolitikens policydelar läggs på utrikesdepartementet (Larrabee 2006, s. 95) gav endast en tydligare rollfördelning avseende den exekutiva delen.

Arbetsordningen i beslutsgången kan därmed antas varit ganska snarlik en modell där en idé kommit till liv hos president Justsjenko som givit utredningsuppdrag och beredningsuppdrag till sin egen stab. Rimligen har utrikesdepartementet givits möjlighet att komma med inspel i beredningsprocessen och frågan diskuterats med utrikesministern. Därefter antar vi att Justsjenkos stab framlagt underlag för beslut till presidenten som fattar policybesluten som utrikesministern har att genomföra.

6 Teoretiskt resonemang

För att kunna förstå och analysera bakgrunden till beslutet att söka en djupgående politisk och ekonomisk integration med EU behöver vi tydliggöra den teoretiska grund som analysen vilar på. En teoretisk analys av de olika handlingsalternativen är också en förutsättning för att kunna sätta in och analysera den enskilda händelsen i ett vidare perspektiv.

Generellt brukar internationell politik teoretiseras inom fyra områden, realistiska teorier, liberala teorier, radikal teori eller konstruktivistisk teori. Vi kommer nedan gå igenom de realistiska och liberala perspektiven på politisk och ekonomisk integration. Att vi väljer att inte analysera genom en radikal eller konstruktivistisk syn beror på att vi anser att den radikala teorin ger en otillfredsställande ytlig förklaring och att den konstruktivistiska teoribildningen förvisso ger en mycket detaljerad förståelse för olika delar men saknar förmåga att förklara den komplexa helhet som vår frågeställning behandlar.

6.1 Det realistiska perspektivet

Realistisk teori bygger på att det internationella systemet har en anarkisk struktur och att staterna är de främsta aktörerna i den internationella politiken (Mingst 2011, s. 71, 94). Oavsett om man tillämpar en klassiskt realistisk teori eller en modern, neorealistisk så ser realisterna staterna som enhetliga aktörer i interaktion med andra stater i det internationella systemet (a.a. s. 121). Staterna söker främja och tillvarata det man betraktar som nationellt intresse (a.a. s. 70) och det centrala redskapet för detta är makt.

Det främsta nationella intresset för staterna är överlevnad och säkerhet (Mearsheimer 2001, s. 32) och det är för att trygga sin säkerhet och överlevnad som staterna söker maximera sin makt. Makt i det här fallet ska förstås både som den direkta, militära och ekonomiska styrka ett land besitter vid ett givet tillfälle och den maktpotential som ett land besitter genom ekonomisk kapacitet och befolkningsstorlek, vilket är fundamentala faktorer i skapandet av militär makt över längre tid (a.a. s. 39).

Hur kan vi då förstå samarbete och djupgående politisk integration mellan stater i ljuset av säkerhetsdilemma, själv-hjälp och ett anarkiskt system? För det första måste vi komma ihåg att förutsättningarna som nämnts ovan inte gör samarbete och alliansbildning omöjligt. Tvärtom är alliansbildning ett av de grundläggande verktygen i staternas säkerhetspolitiska verktygslåda (Morgenthau 2011, s. 100-101). Det är genom att alliera sig med andra som stater balanserar en större och starkare makt som de inte enskilt kan mäta sig med. För

Ukrainas del, som ligger inklämt mellan två politiska block, handlar det om att välja den väg som bäst tar tillvara Ukrainas nationella intressen – både på kort och lång sikt.

Ukrainas nationella intresse är först och främst den unga statens överlevnad och självständighet, därefter frihet och välstånd för dess medborgare. Frågan som ligger på bordet för de ukrainska statsledarna är då vilken politik som bäst tjänar dem. För en stat som befinner sig nära eller i direkt anslutning till en regional stormakt med hegemoniambitioner begränsas valmöjligheterna av relationen till den regionala stormakten. Staten måste utvärdera vad som ger bäst möjligheter till långsiktig överlevnad – ett självständigt sökande efter tillräckliga maktresurser för att kunna motstå den regionala stormakten, en allians med stormakten eller en allians med andra stater som söker balansera den aktuella stormakten. För Ukraina handlar säkerhetspolitiken främst om att trygga självständigheten från Ryssland, dess största och mäktigaste granne från vilkas imperieambitioner den Ukrainska statens korta perioder av självständighet varit tillfälliga historiska ljusglimtar.

Ukrainas ledare ställs i det läget inför tre alternativ; a) försöka att på egen hand bygga upp en tillräcklig styrka för att kunna stå emot eventuella angrepp från Ryssland, b) alliera sig med Ryssland, c) alliera sig med de europeiska stormakterna; antingen genom EU eller genom NATO. Vi ska resonera lite kring vad de olika alternativen skulle kunna innebära.

Ett politiskt, ekonomiskt och oberoende Ukraina skulle vara utlämnat till sin egen förmåga att värna sin självständighet. För den uppgiften har Ukraina förvisso relativt goda förutsättningar med en relativt stor befolkning och goda industriella förutsättningar för att producera krigsmateriel. Dock är Ukrainas ekonomiska utveckling sedan självständigheten från Sovjetunionen hämmad och möjligheterna att omsätta den industriella potentialen till en tillräcklig ökning av landets försvarsförmåga framstår som mycket små. Ukrainas möjlighet att på egen hand kunna värna sin självständighet gentemot ett angrepp från Ryssland förefaller därför ytterst begränsade.

En allians med Ryssland skulle kunna omintetgöra Rysslands geopolitiska intressen av att angripa Ukraina och hota dess självständighet genom ett direkt angrepp. Det indirekta hotet mot självständigheten skulle dock öka i form av en djupare ekonomisk integration, ett ökat militärt samarbete och politisk samordning. Det är tveksamt om EU eller NATO skulle uppfatta en sådan positionering från Ukrainas sida som ett ökat hot och söka kompensera detta med en ökad militär närvaro i Ukrainas närområde. Däremot skulle Ukrainas ekonomiska och politiska beroende av Ryssland öka varvid dess självständighet från just Ryssland skulle minska. En allians med Ryssland skulle sålunda kunna anses vara både kontraproduktiv ur perspektivet att självständigheten minskar och logisk ur perspektivet att det skulle eliminera stora delar av Rysslands geopolitiska incitament för att angripa Ukraina.

Att alliera sig med EU eller NATO skulle vara en tydlig positionering i ett politisk-ekonomiskt eller militärt block som Ryssland uppfattar som konkurrent i både den regionala maktbalansen den globala. En sådan positionering genom ett medlemskap i NATO är rimligt att förvänta sig att Ryssland skulle uppfatta som hotfull varvid Ryssland kan förväntas förstärka sin militära närvaro i de västra och

södra militärdistriktet. Samtidigt skulle ett NATO-medlemskap innebära försvarsgarantier från ett stort antal länder, inklusive USA. Militärt skulle det vara en kraftfull balansering mot Rysslands ökande militära kapacitet. Det är också rimligt att förvänta sig att medlemskap i NATO skulle öka förmågan hos de ukrainska trupperna genom successivt skifte av materiel och bättre övning av trupperna. Ett ingående av politisk-ekonomisk allians med EU är mindre militärt hotfull mot Ryssland och kan skapa bättre förutsättningar för tillväxt i Ukrainas ekonomi. Det skulle innebära en tydlig politisk press på landet att komma tillrätta med utvecklingshämmande faktorer som korruption och ineffektiva ekonomiska strukturer vilket i sin tur både kan antas leda till en förstärkning av Ukrainas egen maktpotential och ett incitament för EU-länderna att bidra till Ukrainas säkerhet och självständighet från Ryssland. Samtidigt skulle en sådan allians innebära potentiella svårigheter för Ryssland att försörja sin oljeindustri med nödvändig utrustning som idag köps från Ukraina om dessa produkter blir lättare att sälja på den europeiska marknaden. Det vore också rimligt att förvänta sig att ett politiskt-ekonomiskt samarbete med EU skulle innebära omregleringar av den ukrainska gasmarknaden i syfte att bryta det rådande, Rysslandsdominerade oligopolet. Rysslands ekonomiska säkerhet skulle därmed hotas och möjligheterna att behålla den för Ryssland så viktiga flottbasen i Sevastopol (Bukkvoll 1997, s. 68) skulle minska. Incitamenten för Ryssland att ingripa för att förhindra en sådan utveckling skulle således vara mycket starka och innebära ett ökat militärt hot mot Ukraina.

Alla de tre alternativen innebär både anledning till såväl ökade som minskade hot mot Ukrainas självständighet men det framstår som ganska tydligt att något av alliansbildningsalternativen är en långsiktig förutsättning för att nå det långsiktiga målet, att värna självständigheten. Det är däremot svårt att analysera vilket alternativ som innebär det bästa skyddet då en alliansbildning med Ryssland skulle innebära en direkt minskning av självständigheten och således vara kontraproduktiv samtidigt som en alliansbildning med NATO eller EU skulle uppfattas som hotfullt gentemot Ryssland som i det läget skulle ha mycket starka incitament att agera för att förhindra en sådan utveckling, vilket innebär ett kraftigt ökat hot mot Ukraina.

6.2 Det liberala perspektivet

Liberal teori gällande internationell politik är en bred samling av teoretiska perspektiv som delar vissa grundläggande synsätt. Framför allt är det synen på staternas interdependens (Mingst 2011, s. 102) och institutioner och regimer samt som håller samman den liberala idétraditionen liksom värdet vid absoluta vinster av samarbeten. Där det realistiska perspektivet oftast betraktar internationellt samarbete och internationella regimer som ett nollsummespel där den enes vinst motsvaras av en förlust för den andre ser liberalerna möjlighet till ömsesidiga vinster (a.a. s. 103).

Den del av liberalismen som benämns neoliberal institutionalism erbjuder de bästa verktygen för att teoretiskt förstå och förklara den djupgående politiska integration som EU innebär. Grundtanken, som kan härledas till Jean Monnet, var att ekonomisk och politisk integration skulle motverka återväxten av nationalism (Mingst 2011, s. 202). En omfattande institutionalisering av politisk och ekonomisk samverkan mellan Europas stater skulle enligt neoliberal teori vara så lönsam för företag, stater, institutioner och människor att det skulle ligga i dessas egenintresse att fördjupa integrationen (a.a. s. 79).

För ett land som Ukraina uppkommer flera hypotetiska vinster genom en långtgående politisk och ekonomisk integration med antingen EU eller någon annan regional politisk-ekonomisk sammanslutning. De mest uppenbara är de vinster som en ökad handel förväntas ge; ökat välstånd, förbättrad ekonomisk effektivitet och ett förbättrat säkerhetsläge då den ömsesidiga välståndsökningen minskar incitamenten till krig. Därtill kan den politiska integrationen förväntas leda till en harmonisering av värderingar och ideal i de politiska kulturerna genom de socialiseringseffekter som återkommande umgänge förväntas leda till. Detta förväntas också bidra till en minskad konfliktrisk.

Att söka ekonomisk-politiskt samarbete är sålunda en naturlig och önskvärd strategi för det ukrainska politiska ledarskapet. Dock är det mer oklart vilka partners som skulle vara de strategiskt mest lämpliga – givet att det inte går att skapa djup politisk-ekonomisk integration med alla relevanta stater. Historiskt och kulturellt ligger de forna Sovjetstaterna kanske närmast till hands för ett fördjupat samarbete då Ukraina redan varit med att grunda en institutionell ram för deras fortsatta samarbete; OSS. Därtill har den ukrainska industriella sektorn byggts upp inom ramen för ett mycket långtgående politiskt samarbetsprojekt, Sovjetunionen, varför man kan antas ha komparativ fördel gentemot övriga OSS-länder i handeln med de varor som utgör lejonparten av Ukrainas export samtidigt som huvuddelen av Ukrainas import kommer från Ryssland. Å andra sidan är det lätt att se de förväntade vinsterna i ett fördjupat samarbete med EU; förbättrad tillgång till en stor exportmarknad, minskade kostnader för import från EU, politiskt idéutbyte med stabila demokratier med fungerande och självständiga rättsväsenden, en aktiv anti-korruptionspolitik och långtgående krav på välståndshöjande ekonomiska reformer.

Avgörande i valet mellan EU och Ryssland/OSS kan sökas i var man kan förvänta sig de största vinsterna för Ukraina i form av ökat välstånd. Billigare energi och lägre transaktionskostnader för handeln med de primära exportmarknaderna ger tydliga och lättberäknade välståndseffekter medan det är svårare att beräkna och uppskatta välståndseffekterna av en integration med den Europeiska Unionen. Ett demokratiskt Ukraina kan också tänkas vilja sprida demokratiska värderingar till sina inte fullt lika demokratiserade grannländer genom en fördjupad association och fördjupat utbyte med dessa länder, en effekt som man inte uppnår genom ett ökat utbyte med de redan demokratiserade EU-länderna.

7 Analys

När en person i beslutsfattandet betraktar förutsättningarna för beslutet tolkas de bakomliggande faktorerna genom individens belief system. Givet att vår analys av Viktor Justsjenkos belief system är korrekt kan vi analysera de filosofiska och instrumentella beliefs som utgör den tolkningsram som ligger till grund för Justsjenkos beslutsfattande och därigenom härleda det fattade beslutet.

Efter genomgången av de systemiska och nationella faktorerna i avsnitt 4 framstår en närmre liering med Ryssland som det logiska valet för inriktningen av Ukrainsk utrikespolitik. Det är den inriktning som kortsiktigt skulle gynna den ukrainska ekonomin bäst genom säkrare och billigare tillgång till gas och bättre handelsvillkor med den primära exportmarknaden för Ukrainska produkter, främst dess metallurgiska industri. Det skulle också, genom ett förnyat avtal om den ryska Svarta Havsflottans stationering i Sevastopol, minska oron i Moskva för stationering av västliga trupper i Ukraina och därmed kraftigt reducera det säkerhetspolitiska hotet mot Ukraina. Trots en stark folkopinion för en närmre integration med övriga Europa så skulle en sådan linje troligen också vara röstmaximerande i kommande val då Ukrainas befolkning – likt de flesta andra – primärt röstar efter plånboksfrågor. En tryggare ekonomi med bibehållna jobb och lägre uppvärmningskostnader för ukrainska hem kan förväntas trumfa en önskan om att närma sig Europa när de ukrainska väljarna går till valurnorna, vilket också visade sig när Janukovitj segrade i presidentvalet 2010.

Justsjenkos nationalistiska, ukrainofila världsbild och historiesyn, hans liberala värderingar, moraliska grund och ekonomisk-rationella verklighetsuppfattning utgör basen för hans tolkning av omvärlden. Genom den tolkningsramen (se appendix 10.3) framstår det internationella systemet som en miljö där Ryssland utgör ett påtagligt hot mot Ukrainas självständighet. Detta är ett hot som den Ukrainska staten inte själv har kapacitet att möta varför ett behov av att balansera det ryska hotet uppstår. Precis som den realistiska teorin förutspår söker Justsjenko balansera det ryska hotet genom alliansbildning av olika slag. Han ser också en kapitalistisk världsekonomi där Ukraina framstår som mindre konkurrenskraftigt och i behov av att stabilisera tillgången på utländskt kapital. Hans ekonomisk-rationella världsuppfattning och liberala värderingar gör att han uppfattar ett behov av en anpassning till omvärlden och en institutionalisering av Ukrainas samarbeten med omvärlden.

En tolkning av Ukrainas egna politiska och ekonomiska miljö ur samma filosofiska beliefs ser med missnöje ett odemokratiskt och ofritt samhälle med ett instabilt, omodernt ekonomiskt system och ett destruktiv beroende av Rysk energiimport. Till bot mot detta bör landet samarbeta med andra demokratiska och kapitalistiska länder för att influeras av deras normer och på så sätt stärka landets demokratiska och marknadsekonomiska utveckling. Ytterligare en

anledning till att söka samarbete på annat håll än österut är att detta är en förutsättning för att minska det beroendet av den ryska energin. Statens odemokratiska värderingar, korruption och oförmåga att främja allmännyttiga ändamål betraktas som förkastliga ur Justsjenkos moraliska glasögon och även här ser han ett behov i att implementera europiska normer i landet och söka sig bort från Rysslands odemokratiska värderingar.

Den nationalistiska och ukrainofila världsbilden gör att han ser Ukraina som ett europeiskt land som ska präglas av europeiska värderingar. För att uppnå detta måste Ukraina dels samarbeta närmre med andra europeiska länder och följa de värderingar han uppfattar som ”europeiska”, dels måste Ukraina komma bort från det ryska inflytandet och därigenom komma längre från det han uppfattar som icke-europeiska värderingar och icke-europeisk kultur. Hans ukrainofila ideologi gör även att han betraktar folkopioniens EU-vänliga inställning med glädje och mer än gärna rättar sig efter deras vilja.

8 Slutsatser

Olika individer tolkar omvärlden på olika sätt. Vi har försökt analysera och förstå den världsbild som präglade Viktor Justsjenko inför och under hans presidentperiod. För att göra det har vi sammanställt de förutsättningar och faktorer som legat till grund för policybeslutet att söka en närmre integration med EU. När vi tittat på faktorerna som sådana och betraktat dem i ljuset av det vid tiden rådande politiska klimatet och politiska kulturen så framstår det som fullt naturligt att, likt Leonid Kutjma, prata om närmare samarbete med EU och USA samtidigt som den realpolitiska verkligheten präglas av nära samarbete med Ryssland och OSS-staterna. Det är det kortsiktigt mest lönsamma, säkerhetspolitiskt enklaste och politiskt minst kostsamma sättet att agera.

När vi betraktat samma omständigheter och förutsättningar genom den tolkningsram som Justsjenkos belief system utgör framstår dock en helt annan bild och en annan logik. Då har vi sett ett mer långsiktigt nationalekonomiskt perspektiv, ett historiskt och kulturellt betingat behov av att distansera sig från Ryssland samt ett säkerhetspolitiskt behov av att balansera det militära hot som Ryssland utgör. I den tolkningsram Justsjenko har framstår det också som viktigare och moraliskt rätt att tillvarata folkopinionen och de långsiktiga nationella intressena framför de kortsiktiga och maktmaximerande intressen som den politiska kulturen normalt sett premierat. Det framstår som otvetydigt att det belief system som präglade Viktor Justsjenko legat till grund för hans inställning i fråga om politisk-ekonomisk integration med EU och att den utrikespolitiska beslutsprocess som varit gällande under Justsjenkos ämbetsperiod skapat utrymme för hans världsbild att fälla politiskt avgörande.

Vi påminner läsaren om att underlaget för beskrivningen av beslutsprocessen varit ganska tunt och det är möjligt att en bättre insikt i arbetsgången vid beslutsfattandet kan nyansera bilden och lyfta fram ytterligare aspekter som spelat in i beslutet. Det finns sålunda utrymme för ytterligare forskning i ämnet och i ljuset av de händelser som präglat den tidiga vintern är det lätt att se behov av ytterligare analys av den ukrainska politiska utvecklingen. En motsvarande analys av andra politiska förgrundsgestalter, exempelvis Viktor Janukovitj, Mykola Azarov och Julija Tymosjenko, skulle kunna ge intressanta och förståelsen av Ukrainsk politik viktiga referenspunkter.

9 Referenser

9.1 Primärmaterial

Justsjenko, Viktor 1 (2005). "Ukraine's future is in the EU" Tal till *European Parliament*, 2006-02.23. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.eu-un.europa.eu/articles/en/article_4382_en.htm, Hämtdatum 2014-01-06

Justsjenko, Viktor 2 (2005) "Ukrainian President Yushchenko Yushchenko's Address before Joint Session of U.S. Congress". *Press office of President Victor Yushchenko*. 2005-04-06 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.president.gov.ua/en/news/164.html>, Hämtdatum 2014-01-06.

Justsjenko, Viktor. (2006). Tal till *College of Europe*. 2006-05-12. [Elektronisk] Tillgänglig: https://www.coleurope.eu/sites/default/files/speech-files/20060512_yushchenko.pdf, Hämtdatum 2014-01-06.

Justsjenko, Viktor. (2009). Tal på det 18:de årsdagen för Ukrainas självständighet, 2009-08-09 [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://yushchenkoinstitute.org/en/yushchenko/3/>, Hämtdatum: 2014-01-06.

Justsjenko, Viktor. (2011). Tal i Kaniv, Chernecha Mountain, 2011-05-22. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://yushchenkoinstitute.org/en/speeches/view/24/>, Hämtdatum 2014-01-06.

Justsjenko, Viktor. 2013. "Hanging in the balance - Between the EU and a hard place". *Neweurope*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.neurope.eu/kn/article/hanging-balance-between-eu-and-hard-place>, Hämtdatum: 2014-01-06.

State Statistics Service of Ukraine, 2013, "Geographical structure export/import of goods" SSC of Ukraine, maj 2013. [Elektronisk]. Tillgänglig: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/zd/zd_rik/zd_e/g_s_rik_e.html, Hämtdatum: 2013-11-27.

Verkhovna Rada 2004, "Constitution of Ukraine" [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.president.gov.ua/en/content/constitution.html>, Hämtdatum 2013-12-01.

9.2 Sekundärmaterial

Bader, Max. 2010. *Against All Odds Aiding Political Parties in Georgia and Ukraine* Amsterdam: Amsterdam University Press

BBC News. 2010. "Profile: Viktor Yushchenko". *BBC News. Profil* 2010-01-13 [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4035789.stm>
Hämtdatum 2014-01-05.

Brozowska, Anna. 2006. "Narrative Encounters" i Törnquist-Plewa, Barbara (red.) (2006). *History, language and society in the borderlands of Europe: Ukraine and Belarus in focus*. Malmö: Sekel

BSEC. *Areas of Cooperation*. Organisation of the Black Sea Economic Cooperation. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.bsec-organization.org/aoc/Pages/default.aspx>, Hämtdatum: 2014-01-06.

Bukkvoll, Tor. 1997. *Ukraine and European security*. London: Pinter [for] The Royal Institute of International Affairs

CIA factbook, 2013. "Ukraine" [Elektronisk]. Tillgänglig: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>, Hämtdatum: 2013-11-26

Connolly, Richard – Copsey, Nathaniel 2011. "The Great Slump of 2008-9 and Ukraine's Integration with the European Union" in *Journal of Communist studies and Transition Politics* vol. 27, no 3-4 s. 541-565

D'Anieri, Paul J. 1999. *Economic Interdependence in Ukrainian-Russian Relations*. Albany: State University of New York

D'Anieri, Paul J. (2003, September/Okttober) "Leonid Kuchma and the Personalization of the Ukrainian Presidency" *Problems of Post-Communism* Vol.50 No.5

DIF = The Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation, "Ukrainians opt for EU membership, in particular the youth" *The Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation*. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://dif.org.ua/en/publications/press-relizy/dfefwgr.htm>, Hämtdatum 2014-01-06.

Dimitrova, Antoaneta. 2013, "Shaping Convergence with the EU in Foreign Policy and State Aid in Post-Orange Ukraine: Weak External Incentives, Powerful Veto Players." *Europe-Asia Studies*, Vol. 65 Nr. 4

EBRD 2011. *Commercial laws of Ukraine*. European Bank for Reconstruction and Development, Mars 2011. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.ebrd.com/downloads/sector/legal/ukraine.pdf>, Hämtdatum: 2014-01-06.

- EBRD 2013. *Ukraine*. European Bank for Reconstruction and Development, Mars 2013. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.ebrd.com/downloads/research/factsheets/ukraine.pdf>, Hämtdatum: 2014-01-06.
- Edilberto, Segura - Legeida, Nina. 18-09-2002. *Ukraine and the IMF*. Country Presentations. Kiev: The Bleyzer Foundation
- Gallina, Nicole, 2011, "Ukraine: Nation-Building Revisited - The Ukrainian Presidents and Their Understanding of Identity Politics". *Political Sphere*, No. 15
- Goldstein, Judith - Keohane, Owen, 1993. *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutions, and Political Change*. New York: Cornell University.
- Gustavsson, Jakob. 1998. *The politics of foreign policy change*. Lund: Studentlitteratur
- Gustavsson, Jakob - Tallberg, Jonas (red.), 2009. *Internationella relationer*. Lund: Studentlitteratur AB
- Hollis, Martin - Smith, Steve. 1990/1991. *Explaining and Understanding International Relations*. Oxford: Clarendon Press
- Interfax. 2010 "Government to direct most of IMF's loan to currency reserves. The Interfax-Ukraine News Agency. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://en.interfax.com.ua/news/general/38595.html> (hämtad 2014-01-05).
- International Monetary Fund, 2008. *Country Report no. 08/227* [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=22163.0>, Hämtdatum: 2013-12-05
- Jervis, Robert. 1976. *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton: Princeton University Press
- Jönsson, Christer (1982) Introduction: Cognitive approaches to international politics. Christer Jönsson (red.) *Cognitive dynamics and international politics* (s.1-18). London: Frances Printer
- Kuzio, Taras. 2006. "National Identity and History writing in Ukraine" *Nationalities Papers*. Vol. 34, Nr. 4, September 2006
- Khoroshkovsky, Valeriy (2004) Ukraine and the WTO: Possible Membership Implications. Ihor Burakovsky, Lars Handrich & Lutz Hoffmann (red.), *Ukraine's WTO Accession: Challenge for Domestic Economic Reforms* (s.19-22). Heidelberg: Phsica Verlag
- Kubicek, Paul. 2000. "Regional Polarisation in Ukraine: Public Opinion, Voting and Legislative Behavior", *Europe-Asia Studies*, Vol. 52 nr. 2 s.
- Larrabee F. Stephen, 2006. "Ukraine and the West", *Survival*, vol. 48:1 s. 93-110,
- Lazarenko, Nicolai. 2010. "Polish president condemns Ukrainian nationalist leader's heroization" *RIA Novosti. Nyhetsartikel*. 2010-02-05, [Elektronisk] Tillgänglig: <http://en.ria.ru/world/20100205/157776510.html>, Hämtdatum: 2014-

01-06.

Marson, James. 2009, "Putin to the West: Hands off Ukraine", World Times. Analys. 2009-05-25, [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1900838,00.html>, Hämtdatum: 2014-01-02

Mearsheimer, John J. 2001. "Anarchy and the struggle for power" i Mingst, Karen A. & Snyder, Jack L. (red.) (2011). *Essential readings in world politics*. 4. ed. New York: W.W. Norton

Mingst, Karen A. & Arreguín-Toft, Ivan M. (2011). *Essentials of international relations*. 5th ed. New York [etc.]: W. W. Norton & Co.

Morgenthau Hans J. 1967. "The Balance of Power, different methods of balance of power and evaluation of the balance of power" i Mingst, Karen A. & Snyder, Jack L. (red.) (2011). *Essential readings in world politics*. 4. ed. New York: W.W. Norton

Motyl, Alexander J, 2013. "Deconstructing Putin on Ukraine", World Affairs, analys, 2013-09-11, [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.worldaffairsjournal.org/blog/alexander-j-motyl/deconstructing-putin-ukraine>, Hämtdatum: 2014-01-03

Narvselius, Eleonora. 2007. "Cultural Identifications, Political Representations and National Project(s) on the Symbolic Arena of the Orange Revolution", *Studies in Ethnicity and Nationalism*. Vol. 7, Nr. 2

Nationalencyklopedin, 2013, "Krim", [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.ne.se/lang/krim>, Hämtdatum 2013-12-18.

Ondrejčička, Dušan. 2011. *Resident Representation of the EIB Group in Ukraine opened* European Investment Bank. 25 mars, 2011. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.eib.org/about/press/2011/2011-043-resident-representation-of-the-eib-group-in-ukraine-opened.htm>, Hämtdatum: 2014-01-06.

Protsyk, Oleh 2006, "Challenges and responses for the XXI Century" i *Democratic Governance in the Central and Eastern European Countries* s. 15-26 [Elektronisk].

Tillgänglig: <http://www.policy.hu/protsyk/Publications/Publications/CabinetDecisionMakinginUkraine06.pdf>, Hämtdatum: 2013-12-20

Razumkov Center. "Does Ukraine need to join the European Union? (recurrent, 2002-2012)" *Razumkov Center* [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.uceps.org/eng/poll.php?poll_id=387, Hämtdatum 2014-01-06.

Shoemaker, M. Wesley, 2013, *Russia and The Commonwealth of Independent States 2012*, Lanham: Stryker-Post Publications

Törnquist-Plewa, Barbara (red.) (2006). *History, language and society in the borderlands of Europe: Ukraine and Belarus in focus*. Malmö: Sekel

Umland, Andreas, 2011, "Ukraine's Party System in Transition? The Rise of the

Radically Right-Wing All-Ukrainian Association "Svoboda" *Geopolitica* [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.geopolitika.lt/?artc=4429>, Hämtdatum: 2014-01-06

Wilson, Andrew 2005. *Ukraine's orange revolution*. New Haven: Yale University Press

Wolczuk, Kataryna, 2004. "Integration without Europeanisation Ukraine and its policy towards the European Union", *EUI Working paper* Nr. 15 Presented at European University institute [Elektronisk]. Tillgänglig: http://www.eui.eu/RSCAS/WP-Texts/04_15.pdf, Hämtdatum: 2013-12-18.

WTO 1. 2012. *The Worldbank in Ukraine: 20 Years of Partnership*. Världshandelsorganisationen, september 27, 2012. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2012/09/27/world-bank-ukraine-20-years>, Hämtdatum: 2014-01-05.

WTO 2. Ukraine Overview. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>, Hämtdatum: 2013-11-22.

Åslund, Anders. 2009. *How Ukraine Became a Market Economy and Democracy*. Washington DC: The Peterson Institute of International Economics

10 Appendix

10.1 Karta

10.2 Makroekonomiska data

Ukrainas export 1996 – 2012

Ukrainas export till olika regioner uttryckt i miljoner USD

	Total	CIS countries	Other countries of the world	Europe	EU countries	Asia	Africa	America	Australia and Oceania	Unspecified countries
Export										
1996	\$ 14 400,80	\$ 7 222,00	\$ 7 178,80	\$ 3 456,90	\$ 3 313,90	\$ 2 894,20	\$ 209,30	\$ 598,30	\$ 20,10	–
1997	\$ 14 231,90	\$ 5 536,30	\$ 8 695,60	\$ 3 675,30	\$ 3 483,20	\$ 3 878,60	\$ 472,40	\$ 652,50	\$ 16,80	–
1998	\$ 12 637,40	\$ 4 170,80	\$ 8 438,60	\$ 3 993,00	\$ 3 855,50	\$ 3 028,50	\$ 562,00	\$ 865,40	\$ 17,40	\$ 0,30
1999	\$ 11 581,60	\$ 3 210,10	\$ 8 371,50	\$ 3 790,20	\$ 3 647,30	\$ 3 225,90	\$ 617,10	\$ 692,40	\$ 45,10	\$ 0,80
2000	\$ 14 572,50	\$ 4 459,70	\$ 10 112,80	\$ 4 680,20	\$ 4 561,00	\$ 3 475,70	\$ 731,50	\$ 1 217,50	\$ 7,00	\$ 0,90
2001	\$ 16 264,70	\$ 4 639,00	\$ 11 625,70	\$ 5 720,90	\$ 5 506,30	\$ 4 006,60	\$ 877,00	\$ 1 011,90	\$ 7,40	\$ 1,90
2002	\$ 17 957,10	\$ 4 320,10	\$ 13 637,00	\$ 6 515,80	\$ 6 376,20	\$ 5 125,00	\$ 1 055,20	\$ 936,90	\$ 4,10	–
2003	\$ 23 066,80	\$ 5 942,00	\$ 17 124,80	\$ 9 147,40	\$ 8 685,40	\$ 5 503,10	\$ 1 250,30	\$ 1 219,20	\$ 4,80	–
2004	\$ 32 666,10	\$ 8 409,40	\$ 24 256,70	\$ 11 764,30	\$ 11 009,60	\$ 8 178,30	\$ 1 758,00	\$ 2 544,20	\$ 11,70	\$ 0,20
2005	\$ 34 228,40	\$ 10 531,10	\$ 23 697,30	\$ 10 881,40	\$ 10 233,40	\$ 8 576,90	\$ 2 393,90	\$ 1 831,20	\$ 13,70	\$ 0,20
2006	\$ 38 368,00	\$ 12 351,10	\$ 26 016,90	\$ 12 625,50	\$ 12 087,90	\$ 8 446,20	\$ 2 373,70	\$ 2 550,90	\$ 17,90	\$ 2,70
2007	\$ 49 296,10	\$ 18 087,00	\$ 31 209,10	\$ 14 773,80	\$ 13 916,40	\$ 10 881,60	\$ 2 792,00	\$ 2 686,30	\$ 15,70	\$ 59,70
2008	\$ 66 967,30	\$ 23 166,30	\$ 43 801,00	\$ 19 732,80	\$ 18 129,50	\$ 15 887,00	\$ 3 902,40	\$ 4 144,00	\$ 64,00	\$ 70,80
2009	\$ 39 695,70	\$ 13 472,90	\$ 26 222,80	\$ 10 264,50	\$ 9 499,30	\$ 12 131,70	\$ 2 627,80	\$ 1 124,20	\$ 21,60	\$ 53,00
2010	\$ 51 405,20	\$ 18 740,60	\$ 32 664,60	\$ 13 829,60	\$ 13 051,90	\$ 13 715,40	\$ 3 018,70	\$ 2 000,00	\$ 28,40	\$ 72,50
2011	\$ 68 394,20	\$ 26 177,00	\$ 42 217,20	\$ 18 442,40	\$ 17 970,00	\$ 17 737,80	\$ 3 344,20	\$ 2 552,30	\$ 29,80	\$ 110,70
2012	\$ 68 809,80	\$ 25 302,60	\$ 43 507,20	\$ 17 424,00	\$ 17 081,30	\$ 17 676,80	\$ 5 638,20	\$ 2 607,30	\$ 50,90	\$ 110,00

(Källa: Statistic State Service of Ukraine)

Ukrainas import 1996 – 2012

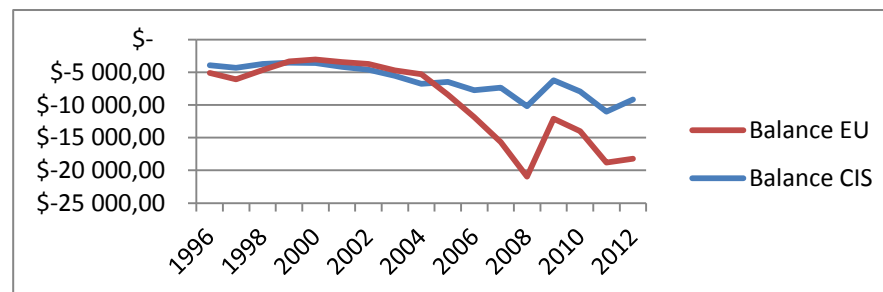
Ukrainas import från olika regioner uttryckt i miljoner USD

	Total	CIS countries	Other countries of the world	Europe	EU countries	Asia	Africa	America	Australia and Oceania	Unspecified countries
Import										
1996	\$ 17 603,40	\$ 11 172,10	\$ 6 431,30	\$ 4 655,60	\$ 4 492,20	\$ 672,60	\$ 141,50	\$ 931,00	\$ 24,30	\$ 6,30
1997	\$ 17 128,00	\$ 9 871,70	\$ 7 256,30	\$ 5 451,60	\$ 5 247,10	\$ 844,90	\$ 136,80	\$ 797,90	\$ 22,00	\$ 3,10
1998	\$ 14 675,60	\$ 7 889,20	\$ 6 786,40	\$ 4 998,50	\$ 4 829,50	\$ 886,90	\$ 118,70	\$ 755,50	\$ 20,90	\$ 5,90
1999	\$ 11 846,10	\$ 6 737,20	\$ 5 108,90	\$ 3 547,40	\$ 3 452,50	\$ 762,70	\$ 157,80	\$ 588,40	\$ 27,20	\$ 25,40
2000	\$ 13 956,00	\$ 8 029,60	\$ 5 926,40	\$ 4 311,50	\$ 4 039,30	\$ 842,30	\$ 136,40	\$ 581,40	\$ 54,70	\$ 0,10
2001	\$ 15 775,10	\$ 8 821,00	\$ 6 954,10	\$ 4 981,70	\$ 4 748,10	\$ 982,00	\$ 198,50	\$ 740,90	\$ 51,00	–
2002	\$ 16 976,80	\$ 8 952,40	\$ 8 024,40	\$ 5 751,10	\$ 5 505,40	\$ 1 187,40	\$ 177,30	\$ 856,70	\$ 51,50	\$ 0,40
2003	\$ 23 020,10	\$ 11 468,40	\$ 11 551,70	\$ 8 165,60	\$ 7 864,50	\$ 2 011,30	\$ 248,80	\$ 1 072,20	\$ 53,40	\$ 0,40
2004	\$ 28 996,80	\$ 15 189,20	\$ 13 807,60	\$ 9 887,20	\$ 9 547,40	\$ 2 592,80	\$ 279,70	\$ 966,10	\$ 81,50	\$ 0,30
2005	\$ 36 136,30	\$ 16 988,30	\$ 19 148,00	\$ 12 666,40	\$ 12 191,90	\$ 4 685,50	\$ 426,20	\$ 1 265,50	\$ 103,90	\$ 0,50
2006	\$ 45 038,60	\$ 20 112,30	\$ 24 926,30	\$ 16 804,20	\$ 16 194,60	\$ 6 143,70	\$ 413,00	\$ 1 465,30	\$ 99,50	\$ 0,60
2007	\$ 60 618,00	\$ 25 469,30	\$ 35 148,70	\$ 23 048,90	\$ 22 218,70	\$ 9 042,20	\$ 673,10	\$ 2 255,40	\$ 128,40	\$ 0,70
2008	\$ 85 535,30	\$ 33 377,80	\$ 52 157,50	\$ 30 477,00	\$ 28 868,40	\$ 15 497,70	\$ 1 559,10	\$ 4 190,60	\$ 431,70	\$ 1,40
2009	\$ 45 433,10	\$ 19 692,60	\$ 25 740,50	\$ 16 233,80	\$ 15 392,70	\$ 6 538,60	\$ 617,60	\$ 2 197,90	\$ 149,40	\$ 3,20
2010	\$ 60 742,20	\$ 26 697,40	\$ 34 044,80	\$ 20 004,50	\$ 19 101,20	\$ 10 023,30	\$ 874,40	\$ 2 879,40	\$ 261,40	\$ 1,80
2011	\$ 82 608,20	\$ 37 212,40	\$ 45 395,80	\$ 27 065,90	\$ 25 752,90	\$ 13 279,90	\$ 940,60	\$ 3 913,90	\$ 194,00	\$ 1,50
2012	\$ 84 658,10	\$ 34 452,60	\$ 50 205,50	\$ 27 556,00	\$ 26 156,40	\$ 17 132,70	\$ 851,30	\$ 4 453,20	\$ 195,70	\$ 16,60

(källa: Statistic State Service of Ukraine)

Ukrainas handelsbalans 1996 – 2012

		CIS		EU
1996	\$	-3 950,10	\$	-1 178,30
1997	\$	-4 335,40	\$	-1 763,90
1998	\$	-3 718,40	\$	-974,00
1999	\$	-3 527,10	\$	194,80
2000	\$	-3 569,90	\$	521,70
2001	\$	-4 182,00	\$	758,20
2002	\$	-4 632,30	\$	870,80
2003	\$	-5 526,40	\$	820,90
2004	\$	-6 779,80	\$	1 462,20
2005	\$	-6 457,20	\$	-1 958,50
2006	\$	-7 761,20	\$	-4 106,70
2007	\$	-7 382,30	\$	-8 302,30
2008	\$	-10 211,50	\$	-10 738,90
2009	\$	-6 219,70	\$	-5 893,40
2010	\$	-7 956,80	\$	-6 049,30
2011	\$	-11 035,40	\$	-7 782,90
2012	\$	-9 150,00	\$	-9 075,10
Genomsnitt	\$	-6 258,56	\$	-3 129,10

(källa: Statistic State Service of Ukraine)

10.3 Tolkningsram

Systemfaktorer			Nationella faktorer		
Politik	Ekonomi	Historia/Kultur	Politik	Ekonomi	Historia/kultur
Anarkiskt Ryssland som regional hegemon	Handelspolitik Valutaflöden Organisationerna	Öst vs. Väst Religionerna Imperierna	Instabilitet Korruption Pro-Ry vs Pro-EU EU-vänlig opinion	Handelsunderskott Neg. valutaflöde Underutvecklad Energiberoende Teknikberoende	Ry. vs. Europa Etnisk mångfald Rysk dominans Språklig splittring Religiös splittring
Justsjenkos filosofiska beliefs					
Liberal	Kapitalistisk omvärld		Odemokratisk Ofritt	Ofri ekonomi	
Ukrainofil	Ryssland hotfullt Behov av maktbalansering	Ukraina är Europa Ryssland är inte Europa	Splittrat Europa-vänligt	Alltför ekonomiskt beroende av Ryssland	Problematiskt med russofil historieskrivning Problematiskt med ukrainskans ställning
Moralisk		Ukraina har Europeiska värderingar	Odemokratiskt Korrupt Staten ej allmännyttig		Svag ställning för ”rule of law” Korruptionskultur från Ryssland
Ekonomisk- rationell	Behov av stabila valutaflöden		Instabil ekonomisk miljö	Stelbent ekonomi Omodern ekonomi Beroende av energiimport	

	Filosofiska beliefs	Instrumentella beliefs	
Systemfaktorer	Politik	Ryssland hotfullt Behov av balansering	Stärkt försvar Alliansbildning
	Ekonomi	Kapitalistisk omvärld Behov av stabila valutaflöden	Marknadsanpassning Institutionalisering
	Historia/kultur	Ukraina är Europa Ryssland är inte Europa	Närmare samarbete, följa europeiska värderingar (mänskliga rättigheter mm) Distansering
Nationella faktorer	Politik	Ukraina som odemokratiskt/ofritt Ukraina som splittrat Ukrainarna som EU-vänliga Ukraina som korrupt Instabil ekonomisk miljö Staten ej allmännyttig	Socialisera Ukraina med demokratier Vinna opinionen Söka EU-integration/medlemskap Bekämpa korruption, implementera Europeiska normer Institutionalisering Förändra statsapparaten
	Ekonomi	Ofri ekonomi Stelbent och omodern ekonomi Beroende av energiimport Alltför ekonomiskt beroende av Ryssland	Göras med kapitalistisk Stärka marknadsekonomin Diversifiera och modernisera ekonomin Stärka nationell energiproduktion Minska beroendet, söka andra samarbeten
	Historia/kultur	Problematiskt med russofil historieskrivning Problematiskt med ukrainskans ställning Svag ställning för ”rule of law” Korruptionskultur från Ryssland	Stärka en nationalistisk historieskrivning Stärka ukrainska språkets ställning Stärka legala ramverket Distansering från Ryssland